

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

5. Quid sit causalitas finis, in actu secundo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

esse sibi ipsis bonum, etiam cum præiudicio vite.

Obijciens tertio: Si aliquis apprehendat odium Dei absque errore villo per modum mali, nullam habentis rationem boni, vel voluntas poterit ipsum velle, vel non poterit: si poterit, habetur intentum, quod possit scilicet amare malum qua tale: si non, ergo non erit liberum ipsi omittere illud odium, sed necessario nolet ipsum.

Respondetur voluntatem in casu illo non posse elicere odium Dei: si non posset habere puram omissionem non esset inconueniens quod in tali casu necessario nollet odium Dei; at si posset, ut communius Scotistæ tenent, habere puram omissionem, quamuis necessario omittere debeat illud odium, non tamen necessario debet ipsum nolle; quia poterit suspendere se à nollitione positiva, & mere negativè se habere circa ipsum; quod sufficit ut libere se habeat circa illud odium, quamuis necessario debeat ipsum non habere.

CONCLUSIO III.

Bonitas præfixa non potest sufficere pro causalitate finis.

Bonitas præfixa non potest sufficere pro causalitate finis in actu primo, est contra *Mastrium & Montepilosum*. Intellego autem per præfixam bonitatem, illam, quæ ab ipsamet voluntate amante finem desumeretur, & non appareret in fine ante actum voluntatis: sic enim explicat *Mastrius*, ut ante dixi.

*Probat*ur, quia finis ante actum voluntatis debet habere virtutem, qua possit mouere voluntatem, & excitare ad talem actum: sed non potest per aliquid sequens actum voluntatis mouere aut excitare ad actum: ergo nihil sequens talem actum potest sufficere pro tali causalitate.

Dices cum *Mastrio* intellectum concipere posse malum, ut malum, & concipere etiam posse bonitatem in se, ac posse voluntatem applicare illam bonitatem isti malo, & sic præfigere sibi malum pro fine.

Sed contra primo: per hoc quod voluntas velit aliquid esse bonum, quod non est bonum, nec concipitur ab intellectu ut bonum, non sequitur quod illud sit bonum, ut manifestum est: ergo per hoc quod voluntas applicaret bonitatem apprehensam malo apprehenso, non sequitur quod illud malum esset bonum.

Contra secundo: malum illud non habet rationem finis, antequam habeat rationem boni, & quamuis habeat rationem boni, non poterit mouere voluntatem per modum boni, antequam apprehendatur ab intellectu ut bonum, quia talis apprehensio est ad minus conditio necessario requisita, ut moueat: ergo debet sequi applicationem voluntatis, qua applicat bonitatem malo cognito, qua facta illa applicatione, cognoscatur malum istud esse bonum, & postea tantum illud malum poterit exercere rationem finis; sed tum non exercet rationem finis ut malum, sed ut bonum: ergo bonitas præfixa per voluntatem non potest sufficere pro causalitate finis, respectu istiusmodi actus, quo præfigitur. Quod si velint aduersarij voluntatem posse aliquid malum habere pro bono, & postea illud tanquam tale amare.

Contra illud, quod primo dixi, non apparere quia ratione posset voluntas habere pro bono illud, quod non ostenditur ipsi ab intellectu esse bonum; nec quomodo possit tribuere bonitatem illi, quod cognoscit esse malum, & cuius malitiam auferre non est in manu sua.

CONCLUSIO IV.

Bonitas finis non debet esse realis.

Bonitas illa, quæ est causalitas finis, aut etiam medium, hoc est, illa, secundum quam mouet voluntatem ad amorem sui, non debet esse realis, id est realiter existens; nec etiam debet esse possibilis: in re: sic scilicet, quod possibile sit finem cui posse acquirere finem cuius gratia, aut quod possibile sit media habere à parte rei illam utilitatem, quæ apprehenditur in ipsis; imò nec illa bonitas secundum se debet esse possibilis, abstrahendo à fine cui, aut subiecto tali, aut mediis talibus. Hæc in re debet esse communis.

Patet prima pars: quia quando amamus nobis sanitatem, quam non habemus, per modum finis, certum est, quod illa sanitas non sit existens à parte rei: ergo non re-

quiritur, quod bonitas finis sit realiter existens. Et idem patet de mediis non existentibus, quæ tanquam media amamus, antequam existant, & propterea producimus à parte rei.

Patet etiam secunda pars: quia quamuis sit impossibile, quod equus cognoscat cognitione intellectiva à parte rei, si aliquis tamen iudicaret per errorem, quod esset ipsi possibilis, posset moueri ad eam desiderandam ipsi tanquam finem, ut patet experientia. Et quando medicus considerat aliquam medicinam, ut vtilem pro aliqua infirmitate, quæ reuera inutilis est, & per quam impossibile esset infirmitati illi succurrere, adhuc mouetur ab illa utilitate apprehensa ad eam applicandam: ergo bonitas à parte rei impossibilis potest sufficere, ut finis, & media possint mouere.

Tertia etiam pars patet; quia æqualitas cum Deo, casu saltem quo Deus non esset trinus (quod addo, quia supposita Trinitate Pater est æqualis Filio, & hic Spiritui sancto) esset etiam secundum se impossibilis, & non solum impossibilis homini: sed illa æqualitas posset apprehendi ut possibilis per iudicium erroneum; & sic apprehensa posset mouere per modum finis.

Ex quibus omnibus patet, bonitatem, quæ est causalitas finis, esse bonitatem abstrahentem à bonitate reali, & impossibili; non quod possit dari vlla vna talis vniuocè abstracta ab illis; sed quod indifferenter voluntas possit moueri à bonitate reuera reali, & etiam à bonitate reuera impossibili, modò tamen hæc non cognoscatur ut talis: si enim cognosceretur ut talis, quamuis forte posset mouere ad simplicem complacentiam, & desiderium aliquid inefficax, non tamen ad amorem efficacem aut desiderium efficacem; ex quo sequeretur consultatio, electio aut applicatio mediorum: quis enim vellet applicare media ad consecutionem illius, quod absolute iudicaret impossibile?

QUESTIO V.

Quid sit causalitas finis in actu secundo?

Varij etiam sunt modi dicendi de causalitate finis in actu secundo, seu de eo, à quo formaliter denominatur actu causare effectum, respectu cuius dicitur finis.

32 Conimbricenses 2. Phys. c. 7. existimant causalitatem finis consistere in motione quadam antecedente actionem efficientis, per quam mouetur efficiens ad illam actionem habendam. *Hervæus* quod l. quæst. 8. dicit eam consistere in communicatione appetibilitatis ac utilitatis mediis. *Suarez disputat. 23. sect. 4.* & alij plures dicunt eam consistere in actione agentis, quatenus sit propter finem. *Mastrius questione 3. art. 3.* dicit eam consistere in motione, qua actu mouet finis agens ad agendum, & postea explicat hanc motionem in re non esse aliud quam actionem agentis, ut in gratiam finis factam: formaliter verò dicere imputationem illam, qua in genere moris effectus fini imputantur; unde non est entitas realis, nec absoluta, nec relatiua, sed potius moralis. *Arriaga disputat. 8. sect. 7.* dicit causalitatem finis circa complacentiam de fine ac possessione eius, ac electionem mediorum esse hos ipsos effectus, ut habiti dependentes à cognitione finis: causalitatem verò eius circa executionem mediorum esse, & intentionem finis & electionem mediorum, & ipsamet executionem externam; non verò vllam ex illis seorsum sumptam.

CONCLUSIO I.

Causalitas finis in actu secundo non consistit in communicatione appetibilitatis bonitatis aut utilitatis mediis. Hæc est communis contra *Hervæum & probatur primo*, quia media ex seipsis habent suam appetibilitatem; & bonitatem, ut supra dictum est: quamuis enim non habeant bonitatem talem, qua media sunt, propter quam possent appeti propter se aut villo modo, nisi appeteretur finis; tamen habent ex seipsis talem bonitatem, ob quam ex suppositione, quod appeteretur finis, possent appeti; & sane aliàs omnia media æquè deferrentur ad finem, quod est absurdum.

*Probat*ur

Probatur secundo, quia media habent bonitatem ac utilitatem suam, siue à se, siue à fine, antequam finis moueat efficiens actu, ergo causalitas finis, quæ mouet actu efficiens, de qua modo agimus, non potest consistere huiusmodi communicatione appetibilitatis ac bonitatis.

Adde, non explicari ab Heruzo, in quonam formaliter consistit hæc ipsa communicatio, in qua ponit causalitatem finis: unde quamuis in ea consisteret, adhuc non satis bene explicaret naturam huius causalitatis.

CONCLUSIO II.

Causalitas finis non consistit in actione efficiens ut ordinata ad finem, nec in effectu ipso ut habito propter finem. Hæc est contra *Suarium* & *Arriagam*, & probatur: quia sine dubio consistit in motione, quæ actu mouet efficiens ad agendum propter finem: sed illa motio non consistit in actione aut effectu; non quidem in actione, quia causalitas finis potius debet esse in ipso fine subiecta, quam in efficiente; actio autem subiectatur in efficiente. Non etiam in effectu, quia effectus posset esse à solo Deo absque concursu efficientis aut finalis, & idem effectus, qui est ab vno fine, posset esse ab alio & non ab illo: ergo causalitas, quæ sit ab vno fine, non identificatur illi; & quia causalitas causæ potius debet esse in ipsa causâ quam in alio, ut iam dixi, & patet ex dictis in Logica de Actione.

CONCLUSIO III.

Causalitas finis consistit in motione ac determinatione formali obiectiua, quæ mouet voluntatem ad agendum, quæ motio & determinatio non est respectus vllus, nec aliquid positum distinctum ab ipso, nec fine proposito per potentiam cognitiuam. Hæc est iuxta *Conimbricenses*: & probatur prima pars primo, quia communiter dicitur, quod finis sit prima causarum; sed hoc non potest tam bene saluari in vlla alia sententia, quam si dicatur causalitas ipsius consistere in illa motione, ut ex se patet, quia non potest esse prima, nisi quatenus prius causat; sed non potest prius causare, nisi quatenus causat mouendo: ergo mouendo causat.

Dices, finem esse primam causarum, non quod prius causat, sed quod sit dignior cæteris.

Contra, quia non potest esse dignior cæteris, nisi quatenus causat mouendo efficiens: ergo causat mouendo: sed non potest causare mouendo, nisi quatenus prius causat; nec potest prius causare nisi quatenus causalitas ipsius consistit in illa motione, ac determinatione: ergo consistit in illa.

Probatur secundo, quia certum est experientia: prius natura moueri voluntatem à fine ad effectus, quos producit gratia finis, quam producat illos effectus; & certe si non prius moueretur, non posset dici, quod moueretur magis à fine, quam finis moueretur per ipsum; & vniuersaliter quouisqueque duæ causæ concurrunt ad effectum, quarum neutra habet causalitatem prius, quam altera, tunc non potest dici vere quod vna moueat alteram, sed debet dici, quod vtræque vel determinant se, vel determinentur simul: ergo datur huiusmodi motio, & quidem antecedens actionem efficientis sed ex suppositione quod datur, nihil impedit quominus sit causalitas finis; & frustra omnino requireretur aliqua alia causalitas: ergo causalitas finis consistit in illa causalitate.

36 Probatur secunda pars: quia nihil impedit quin finis propositus seipso absque vlllo respectu determinet voluntatem: ergo motio, quæ mouet, non debet dicere aliquem respectum.

Probatur secundo, quia si motio, quæ mouet, esset aliquis respectus deberet esse respectus terminatus ad effectum, vel ad voluntatem, ut est euidentius, sed neutrum dici potest: ergo. Probatur minor quoad primam partem, tunc quia prius mouet quam producat effectus; tum quia hoc præcise, quod haberet respectum terminatum ad effectum, non diceretur mouere voluntatem: ergo ut moueat voluntatem, debet aliquid aliud esse in ipso præter respectum illum. Probatur etiam minor quoad secundam partem: quia pos-

hoc, quod haberet respectum terminatum ad voluntatem non moueret voluntatem formaliter, nec voluntas moueretur formaliter à fine.

Confirmatur: quia illud, per quod mouemur formaliter, est quod proponitur nobis, & illud ipsum est, quo sentimus nos moueri: sed respectus ille non proponitur nobis, nec sentimus nos illo moueri: ergo respectus non est quo mouemur.

Aduertendum autem hic, quod, quando dico finem mouere formaliter seipso, & non mediante aliquo respectu, hoc intelligendum de fine, quando immediate mouet; non vero quando mouet mediate, ut si moueret quatenus causaret delectationem in voluntate, tunc enim posset dici causare per respectum, quo produceret illam delectationem.

Probatur tertia pars: quia nullum est iudicium alicuius absoluti alterius, quæ esset causalitas.

Obiicitur: causalitas finis non potest esse, nisi quando causat efficiens effectum finis: causalitas enim infert secum effectum suum: sed motio illa sæpe habetur, quando non est effectus: ergo motio illa non est effectus. Probatur minor tum experientia, tum quia quando proponitur bonum delectabile, & bonum honestum, & aliquis sequitur cum difficultate bonum honestum, tunc mouetur à bono delectabili, & ex illa motione oritur illa difficultas, quam habet in prosecutione boni honesti: sed tum non est aliquis effectus istius boni delectabilis productus à causâ efficiente: ergo motio illa finis habetur quandoque absque effectu, qui producitur à causâ efficiente.

Confirmatur: quia causa finalis est causa partialis essentialiter subordinata causæ efficienti: ergo nequit habere causalitatem, quin causa efficiens habeat causalitatem; sed potest habere illam motionem sine causalitate efficientiæ: ergo illa motio non est causalitas eius.

Respondetur distinguendo maiorem: non potest esse sub denominatione causalitatis, concedo maiorem: secundum se, & quoad omnia intrinseca, quæ dicit, nego maiorem; & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Ad confirmationem, eodem modo distinguo consequens: sub denominatione causalitatis, concedo consequentiam; secundum entitatem suam intrinsecam, nego consequentiam.

Dices: causalitas causæ efficientis aut materialis non potest esse, quin habeat determinationem causalitatis: ergo nec finis: & consequenter, si motio illa potest esse absque denominatione causalitatis, non potest esse causalitas.

Respondeo negando consequentiam; quia quandoquidem causa finalis ex ratione sua particulari habet causare mouendo, propterea debet etiam ex ratione sua particulari habere, quod possit habere motionem suam absque eo, quod causa efficiens producat aliquid; & consequenter non est inconueniens, quod causalitas eius quoad omnia intrinseca possit esse absque causalitate aliarum causarum.

Et quia reuera non habet alium influxum in effectum præter istam motionem, quæ reuera non tendit in effectum per aliquem respectum realem actuale, propterea credo quod finis vocetur causa metaphorica, non quod moueat realiter intentionaliter efficiens, sed quod non habet aliquem influxum tendentem in effectum præter motionem illam efficientis.

CONCLUSIO IV.

37 Si causalitas finis consistit in respectu intentionali, quo concurrens cum voluntate ad producendos illos effectus, quos causat, erit realis. Hæc est contra *Mastrium*.

Probatur quia ille respectus reuera daretur à parte rei independentem ab omni operatione intellectus aut potestatis vllius potentis facere ens rationis: ergo esset realis: nihil enim aliud requiritur ad ens reale.

Conf. quia terminus eius est realis: & fundamentum etiam ac ratio fundandi: ergo nihil deest ad realitatem eius.

Dices cum Mastrio, sufficere quod dicatur esse moralis.

Contra

Si consistit in respectu intentionali, erit realis.

Contra, quia ille respectus, quem vocas moralem, vel est aliquid positivum, quod est à parte rei, vel non est: si est à parte rei, ergo est realis, prout ens reale opponitur enti rationis, siue vocetur postea moralis, siue non.

Deinde non video cur vocari commode possit moralis, cum ex natura intrinseca causæ finalis sequatur absque ulla ordinatione aut æstimatione voluntatis alicuius.

38 *Obijcies*: Fundamentum istius respectus est ipsamet causa finalis cum sua bonitate: sed ut plurimum causa finalis non existit realiter, & aliquando est aliquid impossibile: ergo non potest respectus ille esse realis, quia quod non est reale, non potest fundare aliquid reale.

Propter hanc difficultatem, *P. Fuentes* concedit causalitatem finis esse respectum realem tum solum, quando actualiter existit.

Sed certe si non sit realis quando actualiter non existit, non erit talis, quando realiter existit, quia quamvis realiter existat, hoc tamen est omnino impertinens ad causationem eius, nam non causat, nisi ut cognitus, & possit eadem cognitione, qua cognoscitur quando actualiter existit, cognosci, quamvis non sic existeret, & ut sic cognitus eodem modo mouere efficientem; ergo existentia realis eius est impertinens ad influxum ac motionem eius; & consequenter, si influxus eius ac motio non est realis, quando non existit, nec erit realis quando existit: absurdum enim esset quod aliquid conduceret ad realitatem respectus, quod est impertinens ad ipsum.

Respondeo ergo aliter distinguendo minorem pro prima parte: non existit realiter secundum esse suum proprium, & physicum, concedo minorem; secundum esse suum intentionale, nego minorem. & consequentiam. Ad cuius probationem dico, quod illud quod non est reale secundum esse suum proprium, & physicum, nequeat fundare aliquid reale, nisi existat intentionaliter; sed si existat intentionaliter, bene potest ut sic existens fundare aliquem respectum realem. Finis autem semper quando causat, existit intentionaliter, unde potest causare aliquid intentionaliter: & quia non causat nisi ut sic existens, propterea dixi in conclusione, quod respectus realis, in quo consistit causalitas finis, sit respectus interioralis. Sicut ergo illud, quod existit obiective in intellectu, mouet voluntatem, & causat in ipsa delectationem in genere causæ efficientis, siue totalis siue partialis, quamvis illud non existeret à parte rei, nisi solum in intellectu, non video cur non posset fundare aliquem respectum realem.

39 *Dices*: illud esse obiectivum, quod habet finis in intellectu, non est esse reale: ergo nequit fundare respectum realem.

Respondeo distinguendo antecedens; non est reale physicum, quale sufficeret ad producendas alias operationes præter intentionales, concedo, non est reale intentionale, quale sufficit ad producendas operationes intentionales, nego antecedens.

Quod si videatur difficile quod ipsemet finis fundet relationem realem, dici poterit non esse ipsum finem, qui fundat illam, sed speciem impressam suppletentem locum finis. Quæ admodum enim licet dicatur cognitio produci ab obiecto, & intellectu, tamen non est ipsummet obiectum secundum se, quod causat ipsam, sed quandoque species impressa suppletens locum eius, & quæ propterea dicitur vicaria obiecti: Ita, quamvis dicatur finis mouere, & fundare huiusmodi respectum, non tamen est necesse quod secundum se immediate moueat aut fundet ipsum; sed sufficit quod id faciat mediante specie impressa obiective ipsum representante. Iuxta quod potest

Responderi secundo ad obiectionem, concedendo maiorem, & minorem, & negando consequentiam, ac distinguendo eius probationem: quod non est quid reale, non potest secundum se immediate fundare relationem realem nec mouere realiter, transcat: non potest fundare talem respectum, & sic mouere mediante aliquo alio quod sit reale, & supplet locum eius, nego. Hæc responsio est facilis & in re conueniens cum priori responsione.

QVÆSTIO VI.

De effectibus Finis.

41 *Plures effectus* producuntur, qui respiciunt finem, nempe ipsamet delectatio; quam, quando proponitur, causat in voluntate; amor seu desiderium eum consequendi, consultatio de mediis opportunis ad eius consecutionem; electio vnius medij præ alio, applicatio eiusdem, complacentia de eius consecutione; quibus addi possent alij plures, sed ex dicendis de his, de reliquis etiam quid dicendum facile constare poterit.

CONCLUSIO I.

Consultatio de mediis, electio, & executio seu applicatio mediæ sunt effectus finis. Hæc est communissima, & probatur, quia finis mouet efficiens ad hos effectus producendos: ideo enim consultat de mediis, & medium electum applicat, quia amat finem, & desiderat eum consequi: sed nihil aliud requiritur, ut sint effectus finis.

Consultatio de mediis, electio, & executio, sunt effectus finis, &c.

Confirmatur: Finis habet rationem causæ, quia est illud, gratia cuius aliquid fit: ergo quicquid fit gratia finis, seu ob amorem finis, vel in ordine ad illum acquirendum, debet dici effectus eius: sed consultatio, electio, & applicatio prædicta sunt gratia finis, seu in ordine ad eum acquirendum, ergo sunt effectus finis.

41 *Obijcies*: Si finis esset causa respectu horum effectuum, vel si hi effectus essent effectus finis, deberet finis habere causalitatem aliquam immediate terminatam ad illos: sed non haberet: ergo, Probatur minor; quia eo ipso, quo causatur desiderium finis, ac amor eius, quamvis finis nullam aliam vltiorem causalitatem haberet, illi effectus producerentur ab efficiente: ergo non dependet ab ulla causalitate immediata finis.

Respondetur negando maiorem, sufficit enim quod moueat formaliter efficiens vel seipso, vel mediante delectatione, vel amore in ipso causato.

CONCLUSIO II.

42 *Mor finis, seu desiderium eius non est effectus finis, ut finis.* Hæc videtur mihi Doctor. q. 4. Prol. n. 11. quamvis ab aliis citetur pro opposito. Eam tenet *Fuentes* hic q. 7. n. 21. Velf. 1. 2. q. 1. d. 3. c. 2. Lorca d. 3. & alij plures contra *Suarium* disp. 23. met. sect. 3. *Ruminum* tract. de causa finali. *Arriagam* disp. 8. n. 74. & alios quos sequitur *Mastrinus* disp. 7. q. 8.

Amor finis non est effectus finis, ut finis.

Probatur primo, quia finis non habet rationem finis, nisi quatenus est id, cuius gratia aliquid fit, seu ob cuius amorem aliquid fit, ut patet ex ipsius definitione. Et hinc Doctor supra ait, quod finis non est causa, nempe finalis formaliter loquendo, nisi in quantum amatus ac desideratus mouet efficiens ad efficiendum: sed non mouet, in quantum amatus ac desideratus, ad ipsum amorem & desiderium primum, quod habetur de ipso (de quo amore ac desiderio modo loquimur) ut patet, ergo non habet rationem causæ finalis formaliter loquendo, quatenus mouet ad illum amorem ac desiderium.

43 *Dic*: illud cuius gratia positum in definitione, finis non debere intelligi, ut nos intelligimus, ita sc. ut sensum sit, quod sit illud, ob cuius amorem aliquid fit; sed sensum esse, quod finis sit illud, ob cuius bonitatem aliquid fit.

Contra, quia quod aliquid fieret ob bonitatem finis, nisi fieret ob bonitatem eius amatam, & in ordine ad finem acquirendum ac perficiendum ordinaretur, non sufficeret ad hoc, quod diceretur fieri à fine in alio genere causæ, quam in genere causæ efficientis: ergo male explicatur in replica illud cuius gratia. Probatur antecedens; quia illud quod fit ob veritatem propositam intentionaliter, nempe cognitio tendens in illam veritatem, non fit à veritate aut ab obiecto vero in alio genere causæ, quam in genere causæ efficientis: ergo nec amor ille, qui causatur ab obiecto ob bonitatem ipsius, & nominatur ad ipsum ut ad obiectum, debet dici fieri ab ipso in alio genere causæ quam in genere causæ efficientis. Consequentia patet à paritate rationis.

Dices,